

Εἰς μνημόσυνον

...Ὁ πατέρας μου διακρινόταν ἐπίσης ἀπὸ εὐλάβεια, μὲ ὄλη τὴν σημασία τῆς λέξεως. Σεβόταν ἀπόλυτα τὸν Θεό, σεβόταν τοὺς Κληρικούς, δὲν ὀμιλοῦσε ποτέ ἐναντίον τους, οὔτε συμμετεῖχε σὲ συζητήσεις σὲ βάρος τους, σεβόταν τίς ἱερές εἰκόνες, μπροστά στίς ὁποῖες προσευχόταν μὲ εὐλάβεια καί κλάμα, καθὼς ἐπίσης σεβόταν καί ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, γενικά σεβόταν ὅ,τι ἐκκλησιαστικό.

Μέ τὴν εὐλάβεια συνδεόταν καί ἡ κατάνυξη. Εἶχε ἓνα κατανυκτικό ἦθος καί ὕφος, ἀλλὰ καί κατανυκτικό λόγο.

Ἡ πνευματική του εὐαισθησία, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν πίστη στὸν Θεό, παράγουν τὴν εὐχετική διάθεση, δηλαδή τὴν προσευχή. Ὁ πατέρας μου ἦταν ἄνθρωπος προσευχῆς, προσευχῆς ὅμως καρδιακῆς. Στίς ἐπιστολές του εἶδαμε πολλά περιστατικά πού προσευχόταν στὸν Θεό μὲ δάκρυα, ἔγραφε γιὰ κλάμα καί μὲ αὐτὸ δὲν ἐννοοῦσε ἀπλά δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα μὲ πόνο καί ἀναστεναγμό.

Μεγάλο χάρισμα πού τὸν διέκρινε ἦταν ἡ αὐτομεμψία. Εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ αὐτομεμψία θεωρεῖται μεγάλη ἀσκητική ἀρετή. Αὐτομεμψία σημαίνει νά μέμφεται κανεῖς τὸν ἑαυτό του, νά θεωρῆ ὅτι εἶναι ὁ χειρότερος τῶν ἁμαρτωλῶν.

Αὐτὴν τὴν αὐτομεμψία εἶχε ὁ πατέρας μου καί τό ἐξέφραζε ποικιλοτρόπως. Αἰσθανόταν ὅτι εἶναι «μηδέν», εἶναι ἁμαρτωλός. Ἔγραφε: «Βλέπω τῆς ἡλικίας μου ἄνδρες ὅπου χειρότερος ὄλων εἶμαι ἐγώ, ἀλλὰ τί νά κάνουμε;» (10-3-1975). Καί ἄλλοῦ: «Διότι πιστεύω πὼς φεύγοντας ἐγὼ ἀπὸ ἐτοῦτον τὸν κόσμον, ἐσεῖς ὄλοι θά γίνετε καλύτεροι, διότι ἐγὼ εἶμαι ἓνα ἐμπόδιο ἀναμεταξὺ σας...» (16-3-1976).

Διακρινόταν ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τῆς ταπεινώσεως. Αὐτὸ φαίνε-

ται, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἀπό τό ὅτι πολλές φορές, καίτοι ἦταν πατέρας μου, ζητοῦσε τήν συμβουλή μου γιά τό τί ἔπρεπε νά πράξῃ. Καί τήν δεχόταν μέ πολλή χαρά καί μέ εὐχαριστοῦσε. Πολλές φορές ζητοῦσε καί τήν ἄποψή μου γιά διάφορα ζητήματα. Καί ὅταν κάποτε μοῦ ἔδινε κάποια συμβουλή, τό ἔκανε μέ διακριτικότητα καί ζητοῦσε συγγνώμη. Ἐπίσης, πολλές φορές ὑποχωροῦσε γιά χάρη τῶν ἄλλων. ...

...Καί ἡ συγχωρητικότητα ἦταν ἓνα ἀπό τά βασικά του γνωρίσματα. Μιλώντας γιά τό «Πάτερ ἡμῶν», μάς τόνιζε πολύ τό «ἄφες ἡμῖν τά ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καί ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Ὅταν πρίν τό γεῦμα λέγαμε τό «Πάτερ ἡμῶν» καί στό τέλος καταλήγαμε μέ τό «Ἀμήν», μάς ἀπαντοῦσε: «Τό εἶπες καλά τό ἀμήν, παιδί μου;». Τήν πρώτη φορά τόν ρωτήσαμε τί ἐννοοῦσε. Ἀπάντησε: «Ἄφου εἶπες καί τό «ὡς καί ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν» μήπως κράτησες κακία γιά κάποιον συμμαθητή σου; Ἄν συμβαίνη αὐτό, τότε εἶπες ψέματα». ...

...Καί φυσικά πάνω ἀπό ὅλα εἶχε τό χάρισμα τῆς μνήμης τοῦ θανάτου. Ζοῦσε συνέχεια μέσα στήν ἀτμόσφαιρα τοῦ χαρίσματος αὐτοῦ, καθῶς ἐπίσης καί στήν αἴσθηση τῆς Μελλούσης Κρίσεως. Καί αὐτό τόν συνέτριβε!

Ὁ πατέρας μου ἀπό τίς ἐπιστολές του

* * *

...Προσευχόταν ἀδιάλειπτα στόν Θεό. Ἦταν μιά προσευχητική ὑπαρξη. Ζοῦσε τήν λατρευτική καί λειτουργική ζωή τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ταυτόχρονα φρόντιζε ὥστε καί τό σπίτι της νά εἶναι μιά κατ' οἶκον Ἐκκλησία. Σέ δύσκολες στιγμές τῆς ζωῆς της ἐκφραζόταν μέ μιά βουβή ἰκεσία πρὸς τόν Θεό.

Ἡ ὑπομονή της ἦταν παροιμιώδης, ἰώβειος. Ὅσοι τήν γνώριζαν ἔχουν νά λένε γιά τήν ὑπομονή της, τήν ὁποία ἔκανε σέ ὄλες τίς δύσκολες περιστάσεις τῆς ζωῆς της. Διαβάζοντας κα-

νείς τίς ἐπιστολές τοῦ πατέρα μου καί τῆς μητέρας μου, ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων παρέθεσα πιο πάνω, κυρίως δέ τά ὅσα γράφονται γιά τίς δυσκολίες πού πέρασαν, ἀντιλαμβάνεται τήν μεγάλη ἀρετή τῆς ὑπομονῆς τῆς μητέρας μου. Δέν πρόκειται γιά ἀπλή ἀνθρώπινη ὑπομονή, ἀλλά γιά ὑπομονή πού συνδέεται μέ τήν πίστη στόν Θεό καί τήν προσευχή.

Ἦταν ἀκόμη πληθωρική στήν ἀγάπη της. Μᾶς ἀγαποῦσε μέ μία πνευματική ὑγεία. Ἡ ἀγάπη της δέν ἦταν ἀπλῶς συναισθηματική, ἀλλά ὀλοκληρωμένη καί ὑγιής. Ἡ ἀγάπη αὐτή ἐπεκτεινόταν καί ἐκτός τῆς οἰκογενείας της. Ἡ μητέρα μου ἦταν τό κέντρο τῶν συγγενῶν, τῶν φίλων καί ὅλης τῆς γειτονιάς. Οὐσιαστικά, ἦταν ὁ συνεκτικός δεσμός ὅλων. Καί οἱ συγγενεῖς μας τήν ἀποκαλοῦσαν «θείτσα».

Δέν σταματοῦσε νά δίνει εὐχές σέ ὅλους. Καί ὅπως ἀνέφερα πιο πάνω, ἔδινε συμβουλές καί καθοδηγοῦσε μέσα ἀπό τίς εὐχές πού ἔδινε. Καί, βεβαίως, ὅλα αὐτά γίνονταν μέ πολύ μεγάλη διακρίση.

ἽΟλες οἱ ἀρετές της, εἰδικά αὐτές πού ἀνέφερα προηγουμένως, ἦτοι ἡ πίστη στόν Θεό, ἡ προσευχή, ἡ ὑπομονή, ἡ ἀγάπη, φάνηκαν κατά τρόπο ἔμπρακτο καί σιωπηλό κατά τήν διάρκεια τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς βιολογικῆς της ζωῆς, ὅταν ἔμεινε σχεδόν γιά πέντε χρόνια κατάκοιτη, καί μερικά χρόνια πρίν ἀπό τήν κατάκλισή της, πού μετακινεῖτο μετά δυσκολίας. Ὅπως εἶδαμε στό πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, δέν βαρυγκόμησε ποτέ, δέν ἐξέφρασε λόγο διαμαρτυρίας, ἀλλά εὐγνωμονοῦσε τόν Θεό γιά ὅλα, λέγοντας: «χίλιες δόξεις νά ἔχη ὁ Θεός», καί «δέν εἶμαι ἄξια νά Τόν δοξάζω». Συγχρόνως εὐχαριστοῦσε μέ ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη καί αὐτούς πού τήν ὑπηρετοῦσαν. ...

... Ὅμως, μπορῶ νά ὁμολογήσω ὅτι ἀπό τήν μητέρα μου καί τόν πατέρα μου μεταδόθηκε στήν ψυχή μου ἡ ἀπλή, αὐθεντική καί καθαρή πίστη στόν Θεό καί ἡ ἀγάπη πρὸς τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Οἱ μετέπειτα μελέτες μου ἀπλῶς συμπλήρωσαν

αυτήν τήν γονική κληρονομιά. Ἐκεῖνοι ἐξέφραζαν τήν ὑπαρξιακή θεολογία, ὅπως μοῦ δόθηκε πολλές φορές ἡ δυνατότητα νά διαπιστώσω καί ὅπως φαίνεται στά ἀποσπάσματα τῶν ἐπιστολῶν τους, τά ὅποια παρέθεσα. Καί πολλές φορές εὐχόμενοι καί εὐχομαι νά εἶχα αὐτήν τήν ἄδολη καί ἀπλή πίστη τῶν γονέων μου. ...

...Πέρασαν τήν ζωή τους μέ πόνο, ἀλλά εἶχαν πολλή Χάρη καί εὐλογία. Ἐζησαν μέ πίστη στόν Θεό, ἐγκράτεια καί σωφροσύνη, ὑπομονή καί μακροθυμία, μέ ἐκκλησιαστικό φρόνημα, μέ προσευχή καί διαφάνεια καί μέ τήν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ἡ μητέρα μου ἀπό τίς ἐπιστολές της

* * *

Ἡ θεία μου ἦταν μιά ἀγνή ψυχή πού ποθοῦσε τήν νέκρωση τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, τήν ἀπόκτηση τῆς ταπεινώσεως, τήν ἀναγέννηση καί τήν σωτηρία της καί πιστεύω ὅτι τό ἐπέτυχε. Μιά γυναίκα γεμάτη ἀγάπη πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους, γεμάτη φλόγα γιά τόν Θεό. ...

...Ἡ θεία μου Παρασκευή ἦταν μιά γνήσια «μοναχή» χωρίς «κουρά».

Σέ αὐτήν εἶχαν πλήρη ἐφαρμογή οἱ λόγοι τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος:

«Μοναχός ἐστίν, ἡγνισμένον σῶμα, κεκαθαρμένον στόμα καί πεφωτισμένον νοῦς».

Ἐφήρμωσε κατά πάντα τόν λόγο τοῦ ὁσίου Θαλασίου:

«Σπεῦσον δεῖξαι Μοναχόν μή τόν ἔξω ἄνθρωπον, ἀλλά καί τόν ἔσω τῶν παθῶν ἀπαλλάττων».

Ἦταν μιά φλογιζόμενη ὑπαρξη ἀπό τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ, κατά τόν λόγο τοῦ ἀββᾶ Ἰωσήφ στόν ἀββᾶ Λώτ:

«Οὐ δύνασαι γενέσθαι μοναχός, ἐάν μή γένη ὡς πῦρ φλογιζόμενος ὅλος».

Ἦταν ἀφιερωμένη στόν Θεό, ψυχῇ τε καί σώματι, ἕνας εὐλο-
γημένος ὄντως ἄνθρωπος.

Ἀποσπάσματα τῶν ἐπιστολῶν της